

PODATKI CIT W POLSCE – STAN AKTUALNY I POTRZEBA ZMIAN

HENRYK WNOROWSKI*

1. WSTĘP

Generalnie rzecz biorąc polski system podatkowy ewoluje systematycznie w kierunku rozwiązań stosowanych w UE o czym zdecydowano już w grudniu 1991 roku podpisując Układ o Stowarzyszeniu Polski ze Wspólnotami zwany Układem Europejskim. Konkretnie zaś, 68 artykuł tego Układu wskazuje na konieczność dostosowania naszego systemu podatkowego do systemu unijnego [5, s. 3666].

Jak wskazują znawcy przedmiotu kwestia dostosowania polskich norm prawnych i rozwiązań w zakresie polityki fiskalnej nie oznacza prostego naśladownictwa w stosowaniu rozwiązań instytucjonalnych funkcjonujących w tym ugrupowaniu [4, s. 56, 91-97]. Ponadto, w UE istnieje odrębne traktowanie problemu harmonizacji podatków bezpośrednich i pośrednich. Konkretnie, większemu ujednocnieniu podlegają podatki pośrednie, ze względu na ich przeważający wpływ na funkcjonowanie Rynku Wewnętrznego. Opodatkowanie bezpośrednie z kolei ma mniejszy wpływ na funkcjonowanie tego Rynku i z tego też powodu ujednocnienie jest mniej zaawansowane.

Konsekwentnie zatem, dostosowanie polskiego prawa podatkowego będzie mogło być mniej naśladowcze w zakresie omawianego w tym miejscu systemu podatków bezpośrednich. I tak, konkretnie rzecz ujmując pierwsze istotne ale ciągle jedynie kierunkowe postanowienia o harmonizacji podatków bezpośrednich, przedstawione zostały przez Polskę w dokumencie dotyczącym stowarzyszenia krajów Europy Środkowo-Wschodniej zwanym Białą Księgą [3]. Stwierdza się tam, iż Polska powinna przyjąć dyrektywę nr 77/799/EWG w sprawie wzajemnej pomocy w zakresie opodatkowania bezpośredniego

* Dr Henryk Wnorowski, Uniwersytet w Białymstoku.

i pośredniego oraz dyrektywę 69/335/EWG w sprawie opłaty skarbowej od emisji udziałów/akcji zmniejszającej ryzyko opodatkowania powstających spółek stopą wyższą niż 1% aktywów [3, s. 249-251].

W drugim etapie integracji Polski z UE, po utworzeniu zmodernizowanych systemów podatkowych, należy przygotować strukturalne dostosowania do działalności międzynarodowej poprzez przyjęcie wszystkich obowiązujących w kraju aktów prawnych. Inaczej mówiąc, przedstawione powyżej zalecenia wskazują na konieczność ujednoczenia podatków regulujących międzynarodowe aspekty działalności przedsiębiorstw, nie wymuszając jednocześnie konieczności pełnej harmonizacji w zakresie podatków bezpośrednich od osób prawnych [4, s. 91]. Jeśli takowa harmonizacja lub ujednoczenie nastąpi, to stanie się to dopiero po naszym wejściu do UE, jeśli jednocześnie postanowienia unijne o ujednoczeniu systemu podatków CIT do roku 2005 rzeczywiście wejdą w życie.

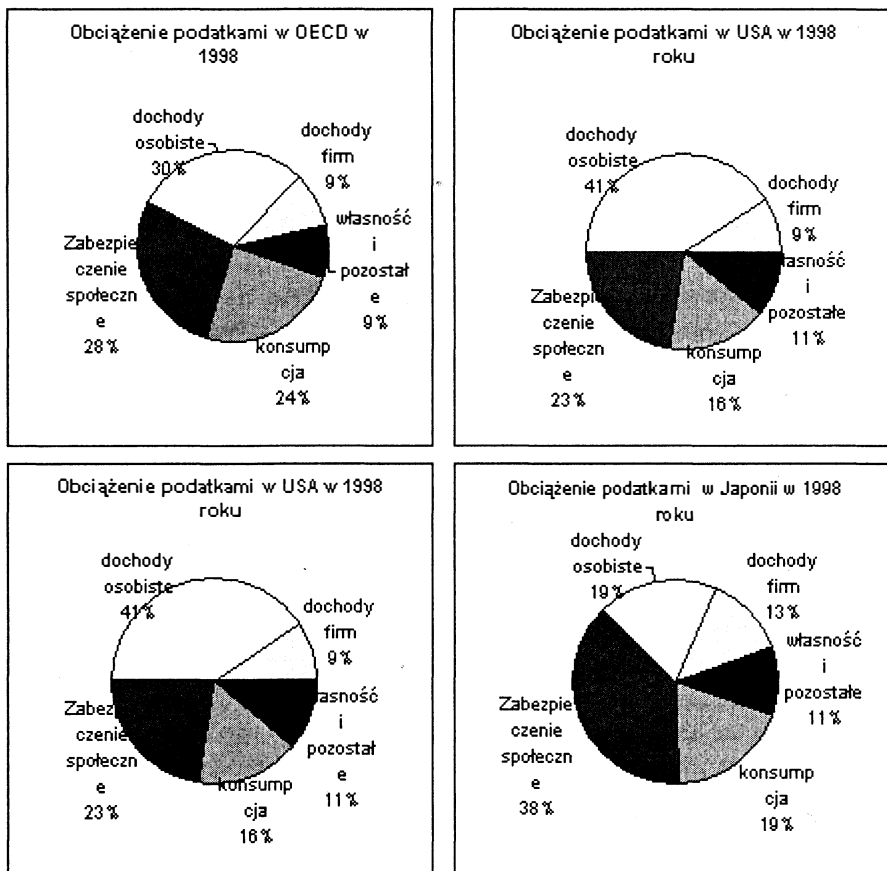
Dlatego celem niniejszego referatu jest prezentacja aktualnej sytuacji w obszarze podatków bezpośrednich od firm, CIT w Polsce oraz diskutowanych propozycji ich reform. Chociaż w zakończeniu zostały sformułowane pewne wnioski o bardziej ogólnym charakterze. Ograniczenie się w zasadniczej części referatu wyłącznie do jednego podatku nie oznacza bynajmniej, że autor uważa go za najważniejszy, bądź sugeruje, iż można reformować poszczególne fragmenty systemu podatkowego pojedynczo. Wprost przeciwnie stoi na stanowisku, że reforma winna być kompleksowa. Nie jest to także efekt przeniesienia głównego ciężaru uwagi na podatki wcale nie najważniejsze dla budżetu.

Skupienie się zaś na jednym podatku podyktowane jest charakterem i zakresem opracowania z jednej strony, z drugiej zaś autorowi chodzi o podkreślenie specyfiki podatku CIT, który jest szczególnie przykry dla tych, którzy decydują o pomyślności gospodarki. Podobnie zresztą jak podatek PIT, odbierany on jest jako kara za wydajną pracę, przez co należałoby postępować śmieiej w obszarze obniżania obu tych podatków. W przypadku podatku CIT jest jeszcze jeden powód, a mianowicie nasi sąsiedzi, czyli kraje przechodzące transformację żeby pozyskiwać inwestorów zagranicznych i zatrzymywać w kraju własnych, uprawiają swoisty dumping podatkowy. Jeśli już taka polityka zubożania sąsiada funkcjonuje to trzeba się przed nią bronić. Akurat tutaj skuteczną obroną stanowią obniżki podatku dochodowego i innych opłat ponoszonych przez przedsiębiorstwa¹.

¹ już po napisaniu niniejszego referatu Sejm Rzeczypospolitej podjął decyzję, że przedsiębiorstwa od przyszłego roku zapłacą 19 proc. podatek dochodowy.

2. EWOLUCJA I STAN AKTUALNY W ZAKRESIE PODATKÓW CIT W UE

Podatki bezpośrednie od dochodów firm w Unii Europejskiej są generalnie rzecz biorąc względnie niskie, mierząc ten poziom ich udziałem w całości dochodów podatkowych w porównaniu z poziomem w krajach OECD czy nawet USA (Rys. 1)

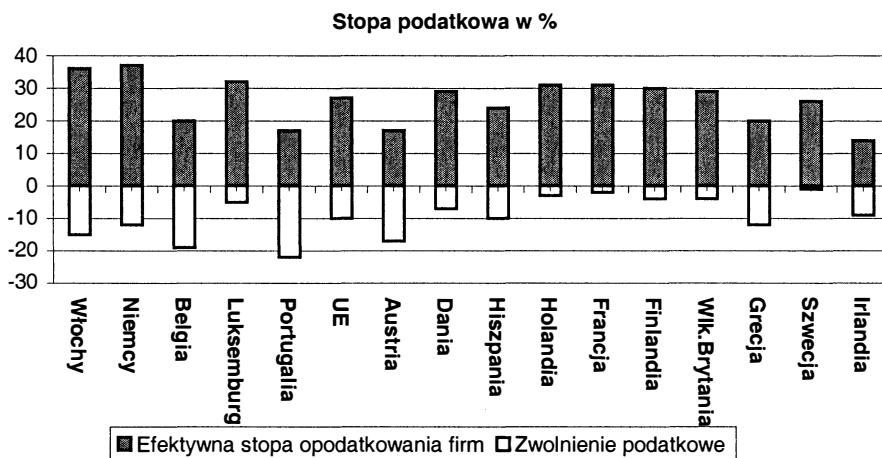

Rys. 1. Podatki według ich udziału w całości dochodów podatkowych w krajach OECD w 1999 r – udział podatków CIT

Źródło: OECD, Revenue Statistics 1965-1999.

Jednakże poziom ten w poszczególnych krajach UE jest bardzo zróżnicowany, co wynika zarówno z różnic w bezwzględnym poziomie tych

stawek, jak i ze względu na duże zróżnicowanie skali zwolnień podatkowych, określających ostatecznie tzw. efektywny poziom podatków CIT w tych krajach (Rys. 2). Poziom tych zwolnień ocenia się na około 10 pkt. % średnio biorąc, chociaż jak widać na wspomnianym rysunku, zróżnicowanie w poszczególnych krajach jest bardzo znaczne.

Rys. 2. Formalny i efektywny (rzeczywisty) poziom podatków od firm w UE (średnia dla lat 1990-96)

Źródło: Joumard I., Tax Systems in European Countries, Economics Department Working Papers, No. 301, 29 June 2001, s. 35.

Zróżnicowanie stawek CIT w krajach UE wynika także często z różnic metodologicznych w obliczaniu formalnego i/lub efektywnego poziomu tych stawek. Mimo bowiem licznych prób podejmowanych w UE mających na celu harmonizację tych stawek dopiero w czerwcu 2000 Komisja Europejska ujawniła plan dotyczący tego ujednoczenia, które ma nastąpić w 2005-tym roku [2, s. 34]. Podstawowe różnice wynikają jednak z różnego traktowania w poszczególnych krajach takich kwestii jak : wysokość kredytów i ulg inwestycyjnych, ulg w związku z tworzeniem miejsc pracy (szczególnie w biednych regionach), ulg dla małych i średnich przedsiębiorstw (MSP), oraz w wysokości stawek amortyzacyjnych, o czym dobitnie informują dane zamieszczone w tabeli 1.

Ilość różnego rodzaju zwolnień jest oczywiście znacznie większa, czego przykładem jest często cytowana liczba około 800 programów rozwojowych w UE bazująca w większym czy mniejszym zakresie na różnego rodzaju ulgach lub zwolnieniach podatkowych [1, s. 14]. Szczególnie w ostatnich latach nasiliły

się programy dotyczące walki z bezrobociem, wspieraniem MSP czy wspieranie rozwoju form bazujących na nowych technologiach teleinformatycznych (np. we Francji, Holandii, Portugalii, Hiszpanii i Wielkiej Brytanii) [2, s. 34-35].

Inną przyczyną stosowania ulg podatkowych jest chęć przyciągnięcia inwestycji zagranicznych (np. w Irlandii zastosowano szeroko niższe stawki dla korporacji transnarodowych (KTN) produkujących czy świadczących usługi w tym kraju, Grecja stosuje ulgi dla firm transportowych, Hiszpania wprowadziła zwolnienia podatkowe dla inwestycji trwałych w Kraju Basków, itp.) [2, s. 35]. Podobne ulgi dla różnego rodzaju działań dla bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ) wprowadziła także Belgia, Dania, Francja, Niemcy, Luksemburg i Holandia.

Tabela 1. Stawki amortyzacji na najważniejsze środki trwałe w wybranych krajach UE

Kraj	Budynki	Maszyny i urządzenia	Pojazdy	Sprzęt biurowy
Austria	2-4%	10-15%	20-25%	20-33,3%
Belgia	3-5%	do 20%	20%	10-20%
Dania	1-6%	30%		100%
Finlandia	45	30%		
Francja	2-5%	10-20%	20-25%	10-20%
Niemcy	2-2,5%	10-15%	20-25%	10-20% software 12,5-33%
Grecja	5%	15%	12-20%	20-25%
Holandia	2,5-4%	10-20%		
Portugalia	2-5%	do 25%	25%	
Hiszpania	2-3%	12%	16%	25%

Źródło: Budzisz M., Podatki dochodowe w Polsce i w Europie, Zeszyt CAS nr 27, Warszawa 1996, s. 6-7.

Zdając sobie sprawę z niebezpieczeństw jakie niesie polityka ulg dla BIZ, kraje Unii Europejskiej zaproponowały i uchwaliły w grudniu 1997 roku Kodeks Zachowań w kwestii polityki podatkowej CIT (Code of Conduct for Business Taxation), ograniczający nadmierne różnicowanie podatkowe w krajach tego ugrupowania. Chociaż kodeks ten nie ma mocy obowiązującej, kraje UE zobowiązały się do jego przestrzegania a istniejące ulgi podatkowe dla KTN mają być wycofane do końca 2002 roku [2, s. 36].² Raport specjalnej Komisji

² Pełna nazwa tego dokumentu brzmi „Resolution of the Council and the Representation of the Governments of the Member States”, 1 December 1997. On the Code of Conduct for business taxation opublikowano 6.01.1998 roku. Warto dodać, że Code of Conduct jest już kolejnym dokumentem opracowanym przez Komisję Europejską. Dla przykładu już na początku lat 90-tych

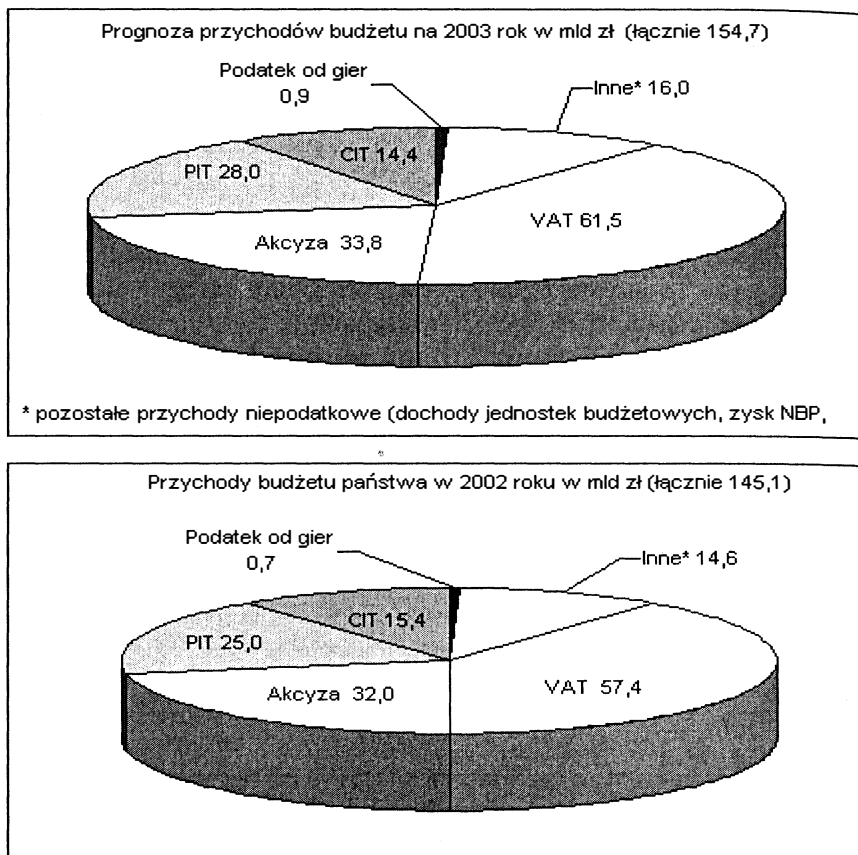
nt. postępów we wprowadzaniu tego kodeksu ogłoszono w listopadzie 1999 roku. Stwierdza się w nim, że 66 zwolnień podatkowych zastosowanych w UE uznano za szkodliwe. Wiele z nich w latach 1997-99 uległo jednak eliminacji. Wskazano przy tej okazji, chociaż zwolnienia podatkowe w zakresie CIT mogą wspomagać rozwój i efektywność szczególnie tam, gdzie działanie normalnych praw rynkowych zawodzi, jednak że ulgi prawie zawsze niosą ze sobą nieefektywne wykorzystanie zasobów, dezorganizują informacje ekonomiczne, wzmagają lobbing i korupcję, itp. [2, s. 35-43].

Mimo tych wad, czynnikami utrzymującymi system stosowania ulg i zwolnień w systemie CIT, były i są czynniki pozaekonomiczne, których nie sposób całkowicie wyeliminować. W miarę postępów w integracji wewnątrz UE, drastyczne różnice w polityce podatkowej poszczególnych krajów członkowskich będą stopniowo się zmniejszać.

3. Z CZEGO ŻYJE POLSKI BUDŻET?

Największą część dochodów państwa stanowią podatki pośrednie – VAT i akcyza, dające w sumie ponad 62 proc. wpływów do budżetu. Dość powszechnie uważa się, że są one dla gospodarki zdrowsze od bezpośrednich ponieważ „karzą” nie za pracę ale za konsumpcję.

powołano tzw Komisję Rudinga, która w listopadzie 1992 roku w swym raporcie końcowym wskazała na istnienie różnic w konstrukcji CIT w poszczególnych krajach, co negatywnie wpływa na konkurencję i decyzje lokalizacyjne inwestycji. Szczegółowy opis zaleceń Komisji Rudinga w języku polskim przedstawia G. Szczodrowski, 2001., s. 89-90.

Rys. 3. Przychody budżetu państwa w 2002 i prognoza na 2003 (w mld zł)
 Źródło: Solska J., Parada jeleni, „Polityka”, nr 25, 21 czerwca 2003.

Analiza powyższego rysunku pokazuje, iż podatek dochodowy od przedsiębiorstw z roku na rok płynie coraz węższym strumieniem. W roku 2002 kasa państwa otrzymała z tego tytułu niewiele ponad 15 mld zł, w obecnym spodziewa się prawie miliard złotych mniej. Udział CIT w dochodach państwa skurczy się z 10,5 proc. do 9,3 proc. Mimo tego możemy mówić o powszechnej niechęci do poluzowania podatnikom CIT, a dalsze trwanie w tej niechęci może spowodować niepomiarne gorsze skutki. Prześledźmy jakie firmy płacą jeszcze podatek dochodowy (tabela 2)

Tabela 2. Najwięksi płatnicy podatku dochodowego CIT od przedsiębiorstw 2002 w 2002 r. (w mln zł)

Lp.	Firma	Podatek
1.	Grupa Kapitałowa PZU S.A., Warszawa	550,4
2.	PKO BP S.A., Warszawa	400,2
3.	Pekao S.A., Warszawa	371,6
4.	Polskie Górnictwo Naftowe i Gazownictwo S.A., Warszawa	368,8
5.	Polkomtel S.A. (Plus GSM), Warszawa	242,7
6.	PKN ORLEN S.A., Płock	234,0
7.	Grupa Kapitałowa Polska Telefonii Cyfrowa (ERA GSM), Warszawa	222,4
8.	Telekomunikacja Polska S.A., Warszawa	206,7
9.	EuRoPol Gaz S.A. Warszawa	174,9
10.	Bank Gospodarki Żywnościowej S.A., Warszawa	149,8
11.	Kompania Piwowarska S.A., Poznań	139,1
12.	Bank Handlowy S.A., Warszawa	125,6
13.	Bank Zachodni WBK S.A. Wrocław	106,4
14.	BRE Bank S.A., Warszawa	99,0
15.	BPH PBK S.A. Kraków	87,3
16.	Totalizator Sportowy Sp. z o.o., Warszawa	85,7
17.	Amplico Life S.A. Warszawa	83,3
18.	ING Bak Śląski S.A., Katowice	80,3
19.	PKP Cargo S.A., Warszawa	76,7
20.	Thomson Multimedia Polska Sp. z o.o., Piaseczno	73,1
21.	KGHM Polska Miedź S.A., Lublin	62,5
22.	PERIN Przyjaźń S.A., Płock	59,5
23.	PLL LOT S.A., Warszawa	57,8
24.	Rafineria Gdańska S.A., Gdańsk	53,5
25.	Stomil – Olsztyn S.A. Olsztyn	50,2
26.	Lukas Bank S.A. Wrocław	48,1
27.	Warta TUiR S.A., Warszawa	47,3
28.	Grupa Kapitałowa Prokom Software S.A., Warszawa	47,0
29.	PPUP Poczta Polska, Warszawa	46,3
30.	Telewizja Polska S.A., Warszawa	44,8
31.	Frantschach Świecie S.A., Świecie	44,0
32.	Polskie Sieci Elektroenergetyczne S.A., Warszawa	42,5
33.	Philips Lighting Poland S.A., Piła	41,0
34.	Toruńskie Zakłady Materiałów Opatrunkowych S.A., Toruń	40,9
35.	Alstom Power Sp. z o.o., Elbląg	40,9
36.	Południowy Koncern Energetyczny S.A., Katowice	40,6
37.	Avon Cosmetics Polska Sp. z o.o., Warszawa	39,9
38.	Wrigley Poland Sp. z o.o., Poznań	39,5
39.	GE Capital Bank S.A., Gdańsk	39,3
40.	Danone Sp. z o.o., Warszawa	37,3
41.	Górnośląski Zakład Elektroenergetyczny Gliwice	37,2
42.	TRW Polska Sp. z o.o., Częstochowa	35,4
43.	Renault Polska Sp. z o.o. Warszawa	35,2
44.	PP Porty Lotnicze, Warszawa	34,8

45.	International Paper Kwidzyń SA, Kwidzyń	31,5
46.	Firma Oponiarska Dębica S.A., Dębica	31,2
47.	MPWiK m. st. Warszawa S.A., Warszawa	30,8
48.	BSH Sprzęt Gospodarstwa Domowego Sp. z o.o. Warszawa	30,6
49.	Kredyt Bank S.A., Warszawa	30,5
50.	Siemens Sp. z o.o., Warszawa	30,2
51.	Górażdże Cement S.A., Corula	28,8
52.	Can-Pack S.A., Kraków	27,8
53.	Avon Operations Polska Sp. z o.o., Garwolin	27,2
54.	Colgate Palmolive Poland Sp. z o.o., Warszawa 12	25,0
55.	Henkel Polska S.A., Warszawa	24,9
56.	Elektrownia Rybnik S.A., Rybnik	24,1
57.	Black Red White S.A., Bilgoraj	23,8
58.	Grupa Kapitałowa Żywiec S.A., Żywiec	23,7
59.	Deutsche Bank Polska S.A, Warszawa	23,0
60.	KWB Bełchatów	23,0
61.	Grupa Agora, Warszawa	22,1
62.	Provident Polska S.A., Warszawa	21,8
63.	Elektrownia Kozienice S.A., Świerże Górne	21,5
64.	Polmos Białystok S.A., Białystok	20,7
65.	Europejski Fundusz Leasingowy S.A., Wrocław	20,3
66.	Sanofi-Synthelabo Sp z o.o., Warszawa	20,2
67.	Bank Gospodarstwa Krajowego S.A., Warszawa	20,1
68.	ANB Amro Bank Polska S.A., Warszawa	19,6
69.	Toyota Motor Poland Sp. z o.o. Warszawa	19,0
70.	Selgros Sp. z o.o., Poznań	19,0
71.	Kronopol Sp. z o.o. Żary	18,5
72.	Foster Wheeler Energia Polska Sp. z o.o., Warszawa	18,2
73.	IBM Polska Sp. z o.o., Warszawa	16,9
74.	Polska Wytwórnia Papierów Wartościowych S.A., Warszawa	16,4
75.	DaimlerChryslerAutomotive Polska Sp. z o.o., Warszawa	15,7
76.	Pfleiderer Grajewo S.A., Grajewo	15,6
77.	Elektrociepłownie Warszawskie S.A., Warszawa	14,8
78.	Reemtsma Polska S.A., Jankowice	14,8
79.	Merloni Indesit Polska Sp. z o.o. Łódź	14,8
80.	WZF Polfa S.A., Warszawa	14,8
81.	Węglukoks S.A., Katowice	14,6
82.	Lubuski Węgiel Bogdanka S.A., Puchaczów	14,2
83.	Legrand Fael Sp. z o.o. Zabkowice Śląskie	14,2
84.	Delphi Automotive Systems Poland Sp. z o.o., Kraków	13,7
85.	Cereal Partners Poland Toruń-Pacific Sp. z o.o. Toruń	13,6
86.	Orbis S.A., Warszawa	13,6
87.	Grupa Kapitałowa Budimex S.A., Warszawa	13,2
88.	Przedsiębiorstwo Farmaceutyczne Jelfa S.A., Jelenia Góra	13,2
89.	Polifarb Cieszyn – Wrocław, Wrocław	13,0
90.	Grupa Farmacol, Katowice	13,0
91.	Mitex S.A., Kielce	12,4
92.	Grupa Provimi Polska, Osnowo	12,4
93.	Grupa Stalexport S.A., Katowice	12,1

94.	Honda Poland Sp. z o.o., Warszawa	11,8
95.	Philips Polska Sp. z o.o., Warszawa	11,8
96.	Cementownia Ożarów S.A., Ożarów	11,1
97.	LGElectronics Sp. z o.o., Mława	10,9
98.	SGL Carbon, Nowy Sącz	10,9
99.	McDonald's Polska Sp. z o.o. Warszawa	10,8
100.	Plus Discount Sp. z o.o., Kraków	10,7

Źródło: Solska J., Parada jeleni, „Polityka”, nr 25, 21 czerwca 2003.

To że strumień podatku dochodowego nie zwęził się jeszcze bardziej, zawdzięczamy monopolistom i firmom, które ciągle zachowują na naszym rynku dominującą pozycję. Najważniejsza jest wierność i lojalność klientów, zapewniana sobie bardzo często przy pomocy państwa. Takie firmy jak Polskie Górnictwo Naftowe i Gazownictwo, PKN Orlen, Telekomunikacja Polska S.A., Euro Pol Gaz, Totalizator Sportowy, Polskie Sieci Elektroenergetyczne i wiele innych z czołówki tabeli 2, to firmy które zdają się mieć z państwem niepisaną umowę, że wolno im drenować kieszenie klientów o wiele bardziej niż byłoby to możliwe przy otwartej konkurencji. Niejako w zamian dzielą się one częścią swoich dochodów z budżetem.

Sektor prywatny poszukuje, niestety chciałoby się powiedzieć, innych rozwiązań. Najbogatsi lokują się w rajach podatkowych, najślabi zaś przechodzą do szarej strefy. Chodzi o to aby jedni i drudzy wrócili w szeregi podatników z własnej woli. Będzie to możliwe tylko wtedy, gdy obciążenia fiskalne w Polsce zostaną radykalnie złagodzone, a system stanie się przejrzysty, czytelny i szczelny.

4. REKOMENDACJE

Dążenie do racjonalności systemu podatkowego oznaczać musi pełniejsze uwzględnianie w nim określonych zasad. Konieczna jest reforma systemowa, która przynieść powinna obniżenie fiskalizmu i kosztów poboru podatków, minimalizację niestabilności prawa podatkowego oraz ujednoczenie zasad opodatkowania działalności gospodarczej. To uracjonalnienie systemu podatkowego ze wszech miar pożądane wydaje się być przed naszym wejściem do Unii Europejskiej. Proces harmonizacji przepisów unijnych trwa, a przy braku zdecydowanych reform, obniżających podatki dochodowe, jego bezpośrednim skutkiem jest systematyczny wzrost obciążeń. Z uwagi zatem na narastający fiskalizm w UE, tym bardziej niezbędne wydaje się przyjęcie kompleksowego programu uzdrowienia polskiego systemu podatkowego.

W obszarze podatków CIT konieczna jest zmiana horyzontu czasowego ocen dotychczasowych rozwiązań. Krótkowzroczny interes budżetu musi ustąpić miejsca na rzecz dłuższego spojrzenia, gdyż nie jest on tożsamy z interesem

gospodarki i rynku. Nie należy stwarzać przedsiębiorstwom pokusy do ucieczki od podatku dochodowego, która obecnie jest widoczna. Państwo może odwrócić to w jeden sposób – obniżając podatki. Redukcja CIT wydaje się najprostsza do politycznego uzasadnienia i najmniej ryzykowna dla budżetu dlatego istnieje duże prawdopodobieństwo przeprowadzenie jej w pierwszej kolejności.

LITERATURA

1. Budzisz M., *Podatki dochodowe w Polsce i w Europie*, Zeszyt CAS nr 27, Warszawa 1996.
2. Joumard I., *Tax Systems in European Countries*, Economics Department Working Papers, No. 301, 29 June 2001.
3. „Przygotowanie krajów stowarzyszonych Europy Środkowej i Wschodniej do integracji z Rynkiem Wewnętrznym Unii Europejskiej. Biała Księga”, Anex, Warszawa 1995.
4. „Układ Europejski. Dokumenty Europejskie”, t. 1, Wydawnictwo „Morpol”, Lublin 1996.